

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS-ADMINISTRACINIS
MODELIS

Projekto „Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelio sukūrimas“

TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMO RENGINYS

2014 m. rugpjūčio 29 d.
„Radisson Blu Hotel Lietuva“,
Konstitucijos pr. 20, Vilnius

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS-ADMINISTRACINIS
MODELIS

KOVOS SU NEDARBU BEI **SKURDO MAŽINIMO** **STRATEGIJŲ** (UŽDAVINYS NR. 1-2) TYRIMAI. PAGRINDINIAI REZULTATAI

Galutinės tyrimų ataskaitos viešas aptarimas

2014 m. rugpjūčio 29 d.

Vilnius

1 veikla – Darbo pasiūlos ir darbo paklausos suderinamumo sprendimų analizė.

Išanalizuoti darbo pasiūlos ir darbo paklausos suderinamumo (šalies mastu) situaciją, ilgalaikius darbo pasiūlos ir paklausos struktūros pokyčių palyginimų būdus bei darbo vietų stebėsenos sistemos sąsają su darbo pasiūlos ir darbo paklausos suderinamumo sprendimu Lietuvos ir Europos šalyse, pateikti pasiūlymus dėl jų tobulinimo.

2 veikla – Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių efektyvumo tyrimas.

Įvertinti aktyvių darbo rinkos politikos priemonių efektyvumą ir pateikti siūlymus dėl jo tobulinimo, identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius Europos šalyse bei pateikti pasiūlymus dėl taikymo galimybių Lietuvoje.

3 veikla – Europos šalių patirties kovoje su nedarbu apžvalga.

Išnagrinėti Europos šalių patirtį kovoje su nedarbu bei pateikti konkrečius siūlymus dėl atitinkamų priemonių pritaikomumo Lietuvos sąlygomis.

4 veikla: Airijos, Nyderlandų, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos socialinės atskirties (skurdo) mažinimo gerosios patirties apžvalga.

Pateikti kelių Europos šalių (Airijos, Nyderlandų, Lenkijos, Suomijos, Vokietijos) gerosios patirties pavyzdžių, kurie turės didžiausią naudą Lietuvai, rengiant ir įgyvendinant socialinės atskirties (skurdo) mažinimo strategijas/programas analizę.

5 veikla – Socialinės atskirties (skurdo) mažinimo politikos įgyvendinimo tyrimas.

Atlikti Lietuvos socialinės atskirties (skurdo) mažinimo politikos įgyvendinimo vertinimą.

6 veikla – Labiausiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinės atskirties sprendimo galimybių tyrimas.

Išskirti labiausiai socialiai pažeidžiamas gyventojų grupes ir pasiūlyti priemones, sudarančias galimybę efektyviai spręsti labiausiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinės atskirties (škurdo) problemą.

7 veikla – Dirbančiųjų skurdo situacijos vertinimas.

Įvertinti situaciją dėl dirbančiųjų skurdo bei pasiūlyti priemones mažinti šį reiškinį

8 veikla – Gyventojų pajamų nelygybės tyrimas

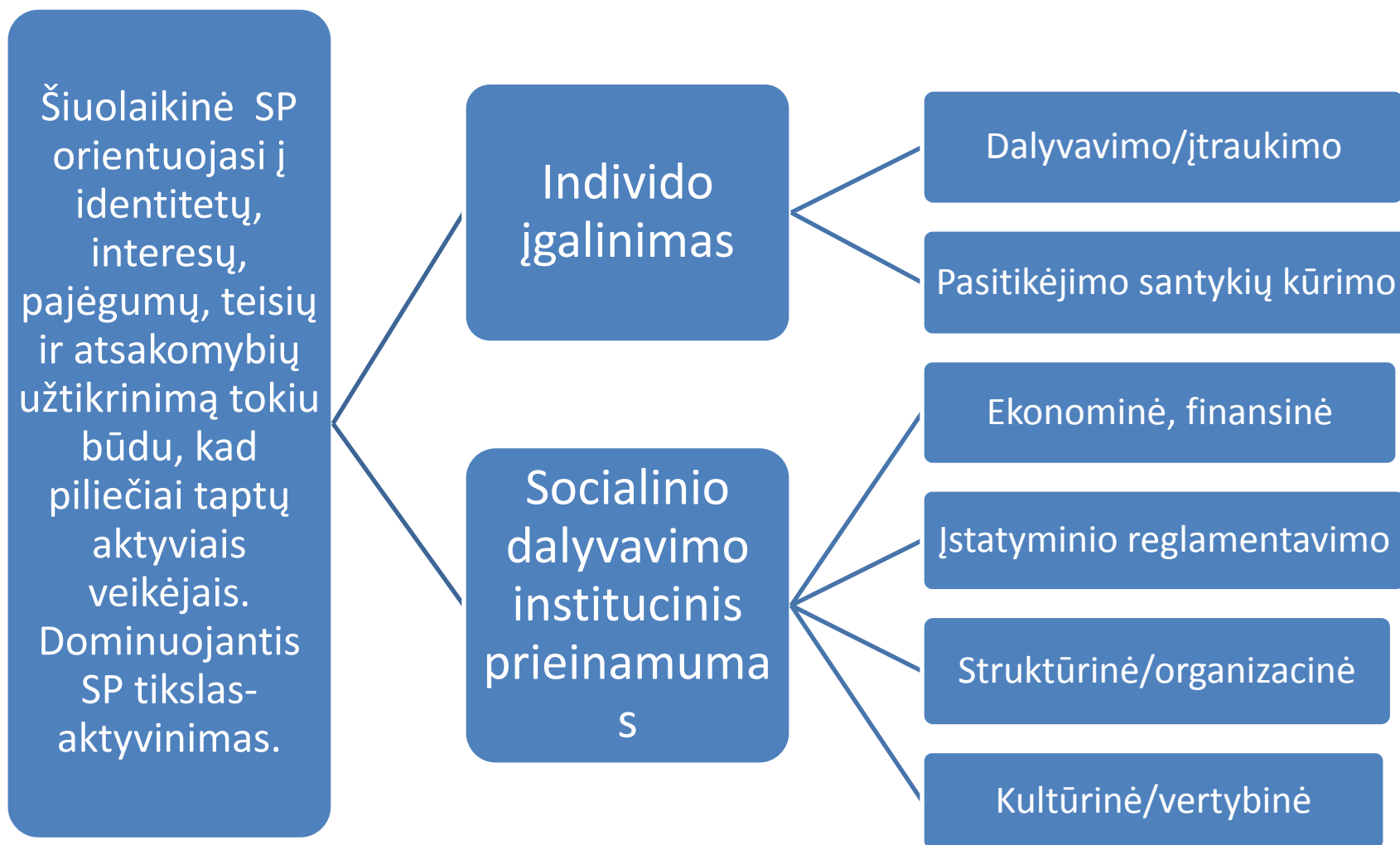
Įvertinti pajamų pasiskirstymo nelygybės lygį ir priežastis, lemiančias gyventojų pajamų nelygbę.

9 veikla – Įvertinti minimalių pajamų garantijų lygį ir jų adekvatumą minimaliems gyventojų vartojimo poreikiams

Įvertinti minimalių garantijų lygį ir jų adekvatumą minimaliems gyventojų vartojimo poreikiams.

10 veikla – Parengti pasiūlymus dėl socialinės atskirties (skurdo) mažinimo prioritetų ir priemonių, reikalingų Lietuvai siekiant mažinti socialinę atskirtį (skurdą).

Socialinės atskirties mažinimo politikos įgyvendinimo vertinimo schema

Socialinės atskirties (skurdo) mažinimo dimensijos ir prioritetai

Socialinės atskirties mažinimo dimensijos	Rodiklių grupės/rodikliai
Ekonominė- adekvačios pajamos ir galimybė dirbti.	Minimalus darbo užmokestis. Socialinės paramos dydis, aprėptumas. Skurdo lygis. Pajamų nelygybės laipsnis etc.
Politinė- teisiniai pagrindai socialinei atskirčiai mažinti.	Teisė į paramą ar labdara. Dalyvavimą užtikrinantys teisės aktai (numatytas klientų įtraukimas, pasirinkimo galimybės etc.) Tarpžinybinio bendradarbiavimo įtvirtinimas teisės aktuose etc.
Struktūrinė- organizacinių modelių, formų, praktikų sukūrimas.	Socialinės paramos decentralizavimas. Socialinių paslaugų kokybės sistemų diegimas. Regioninių skirtumų mažinimo priemonės. Teisinių užimtumo formų įvairovė etc.
Kultūrinė- kokiomis vertybėmis vadovaujamės.	Įvairovės pripažinimas ir vertinimas. Lygių galimybių, nediskriminavimo principų įgyvendinimas etc.
Dalyvavimo- asmenų įtraukimas (plačiąja prasme).	Lygus startas visiems vaikams. Socialinio darbo profesionalumas. Bendruomeninė veikla. Darbuotojų, klientų įtraukimas į sprendimų priėmimą. Savanoriavimo lygis etc.
Pasitikėjimo santykių kūrimas.	Pagarba grįsti santykiai tarp darbuotojų ir klientų, tarp darbuotojų. Asmens orumas kaip vertybė etc.

Labiausiai pažeidžiamos gyventojų grupės

- Problemų kompleksškumas.
- Žvilgsnis į ateitį, ateities problemų prevencija (kova ne tik su pasekmėmis, bet ir prevencija problemų atsiradimui).

Ekonominio socialinės atskirties mažinimo prioriteto priemonės (1)

*Pagrindiniai
principai priemonių
pasirinkimui:
aktyvinimas,
sistemiškumas,
bendradarbiavimas*

- Skurdo mažinimo strategijoje išskirti prioritetingas mažesnės aprėpties skurdo mažinimo programas tam tikram laikotarpiui (pirmiausia vaikų skurdo mažinimui).
- Didinti minimalų darbo užmokestį (jo neapmokestinimas, siekiant sumažinti šešėlinės ekonomikos mastą; papildomai motyvuoti pereinant iš socialinių išmokų į užimtumą pvz., transporto išlaidų kompensacijos nuvykimui į darbą).
- Plėtoti į orų pragyvenimą orientuotą minimalaus pragyvenimo krepšelį, nesikoncentruojant tik ties minimaliais poreikiais.
- Peržiūrėti paramos šeimai išmokų diferencijavimo galimybes, ne tik dėl to, kad vaiko išmokų dydis yra žemas, bet ir dėl to, kad dauguma išmokų vaikui ir šeimai skiriama tik gimus vaikui ir pirmaisiais dviem jo gyvenimo metais. Tuo tarpu vaikui paaugus tampa mažai reikšmingos paramos struktūroje.

Ekonominio socialinės atskirties mažinimo prioriteto priemonės (2)

- Įsijungti į tarptautinius minimalių pajamų tyrimus ir remiantis bendra metodika sudaryti rekomenduojamą krepšelį Lietuvos namų ūkiams skirtinguose regionuose.
- Pagrįsti socialinės pašalpos dydį, susiejant ją su minimalaus vartojimo krepšeliu, derinant su ADRP paketu.
- Įtraukti išlaidas vaikų priežiūrai ir ugdymui į neapmokestinamąsias pajamas.
- Labiau išnaudoti mokesčių kreditų vaidmenį. Išmokas vaikams galima teikti ne tik per socialinės paramos sistemą, bet naudoti mokesčių kreditą. Šiuos kreditus sieti ne tik su dalyvavimu darbo rinkoje, bet ir su dalyvavimu ADRPP.
- Skaičiuoti skirtingų teritorinių ribų skurdo ribą.

Įstatyminės bazės tobulinimo prioriteto priemonės

*Pagrindiniai
principai priemonių
pasirinkimui:
aktyvinimas,
sistemiškumas,
bendradarbiavimas*

- Dalyvaujant pagrindinėms valstybinėms, viešųjų paslaugų institucijoms, kurios susijusios su socialinės atskirties mažinimu, parengti ir poįstatyminiais aktais įtvirtinti tarpžinybinio, tarpinstitucinio bendradarbiavimo modelį (modelius), padedantį išvengti žinybinių interesų prieštarų ir siekti bendro tikslo.
- Atlikti socialinės politikos turinio (*content*) analizę, atrandant stigmatizuojančius ir kategorizuojančius terminus ir juos pakeisti neutraliais.
- Įteisinti nuostatą, kad galima išsipirkti socialinį būstą ilgalaikiams nuomininkams (Suomijos, Vokietijos, Airijos, Lenkijos, Olandijos praktika).
- Didinti socialinio būsto prieinamumą, akcentuojant būstą kaip teisę nacionaliniuose teisiniuose dokumentuose (Europos Sąjungos Fundamentalių teisių chartijos 34 straipsnis).

Naujų politikų (įstatyminio reguliavimo) įgyvendinimo užtikrinimas

Kodėl priešinamasi naujų politikų įgyvendinimui?

Kaip rodo tyrimai, viešojo administravimo profesionalų nenoro įgyvendinti tam tikras politikas priežastys dažnai būna strateginis, taktinis ar organizacinis nepajėgumas, visuomenės nepritarimas ir/ar prasmės nematymas kliento požiūriu.*

*Tummers, L.G. (2011). [Explaining the willingness of public professionals to implement new policies](#): A policy alienation framework. *International Review of Administrative Sciences*, 77(3), 555-581.

Struktūrinio/ organizacinio prioriteto priemonės (1)

*Apima institucinių,
organizacinių
prielaidų, struktūrų
sukūrimą,
įgyvendinant
socialinės atskirties
mažinimo politiką*

- Teikiant pagalbą šeimoms su vaikais sukurti *Sure Start* programos principais besiremiantį modelį, kuris leistų pasiekti pagalbos šeimoms su vaikais sistemiškumą bei kompleksiškumą, padidinti pagalbos aprėptumą.
- Sukurti tipines rekomenduojamas procedūras, kaip turėtų bendradarbiauti piniginės socialinės paramos specialistas, darbo biržos ir socialinis darbuotojas, kai reikalinga kompleksinė pagalba (pvz, ilgalaikiams bedarbiams, socialinės pašalpos gavėjams ir kt.). Pvz., Olandijoje pašalpų skyrimo administravimo komanda kviečiasi konsultantus teisininkus ir socialinius darbuotojus, priimant sprendimus dėl pašalpos skyrimo. Šalyse, kur socialinės pašalpos teikimas yra decentralizuotas, ją skiriant ir teikiant dalyvauja socialinis darbuotojas.

Struktūrinio/ organizacinio prioriteto priemonės (2)

*Apima institucinių,
organizacinių
prielaidų, struktūrų
sukūrimą,
įgyvendinant
socialinės atskirties
mažinimo politiką*

- Atlikti vertinimą, ar remiantis kitų šalių patirtimi būtų tikslinga kurti multiprofesinius centrus ar specialias koordinuojančias programas, kai vieno langelio principu kooperuojasi socialinės paramos bei įdarbinimo tarnybos.
- Tarpžinybinių interesų konfliktų sprendimo strategijų kūrimas bei pavyzdinių modelių įtvirtinimas;
- Realios socialinių paslaugų kokybės vertinimo ir priežiūros sistemos užtikrinimas;
- Didinti vyriausybės, savivaldybių, NVO ir privataus verslo bendradarbiavimą socialinio būsto teikimo ir jo finansavimo srityje (Airijos, Suomijos geroji praktika).
- Plėtoti kokybiškų ir prieinamų vaikų priežiūros paslaugų tinklą, tame tarpe vasaros metu.
- Tarpinstitucinio bendradarbiavimo kliūčių tyrimai.

Dalyvavimo/ įtraukimo prioriteto priemonės (1)

*Apima prielaidų
sukūrimą asmens
dalyvavimui
(galimybių dalyvauti
plačiąja prasme
sudarymas).*

- Multifunkcinių centrų kaimo vietovėse tolimesnė plėtra, siekiant sudaryti kaimo vaikams palankesnes starto galimybes. Kadangi mokykla nepajėgs kompensuoti vaiko „blogo starto“, jei jis negaus kokybiškų paslaugų ikimokykliniame amžiuje.
- Sudaryti galimybes platesniam NVO, bendruomenių įsitraukimui teikiant socialinę paramą. Kitose šalyse bendruomenės pvz., dalyvauja pašalpų politikos ir administravimo monitoringe, atstovaujant pašalpų gavėjų interesus, teikiant jiems konsultavimą, patarimus. Airijoje sukurta problemiško bendruomenės jaunimo advokataavimo programa, kai bendruomenės nariai apsiima būti jaunimo patikėtiniais, sprendžiant jų problemas.

Dalyvavimo/ įtraukimo prioriteto priemonės (2)

*Apima prielaidų
sukūrimą asmens
dalyvavimui
(galimybių dalyvauti
plačiąja prasme
sudarymas).*

- Kurti bendruomenės atstovų grupes, padedančias integruotis į bendruomenės gyvenimą buvusiems kaliniams, globos namų auklėtiniams.
- Inicijuoti technologijų pritaikymą namuose ilgalaikės globos kontekste (Olandijos geroji patirtis).
- Savivaldybių socialinių paslaugų tarnybų tarpresnis bendradarbiavimas su mokyklomis, padedant kurti pritaikytas mokymosi vietas neįgaliems vaikams.
- Plėtoti organizacijų vadovų ir darbuotojų mokymus apie įtraukimo į sprendimų priėmimą strategijas, būdus etc.
- Sukurti teisinės organizacines priemones bei pilotinį modelį realiam pagalbos pinigų panaudojimui savivaldybėse.

Kultūrinio, vertybių prioriteto priemonės

*Apima visuomenėje
pripažįstamų ir
skatinamų vertybių
puoselėjimą, jų
pagrindu darbinės,
bendro gyvenimo
aplinkos kūrimą.*

- Politikos, organizaciniame bei profesiniame lygmenyse stiprinti visuomenės nuomonės formavimą dėl pagyvenusių, neįgalių asmenų įtraukimo į darbo rinką, švietimo bei mokymosi visą gyvenimą svarbos ir privalumų.
- Teigiamo požiūrio į pagyvenusius žmones, neįgaliuosius stiprinimas, pasinaudojant socialinių darbuotojų ir socialinių paslaugų teikėjų pagalba.
- Siekiant didinti neįgaliųjų integracijos į darbo rinką galimybes būtina ir toliau skirti dėmesį darbdavių švietimui ir motyvavimui.
- Plėtoti pagarbius santykius tarp gaunančių ir teikiančių paramą; socialinių paslaugų įstaigų darbuotojų ir vadovų.
- Keliant darbuotojų ir vadovų kvalifikaciją skirti dėmesį lygių galimybių, nediskriminavimo, įvairovės pripažinimo darbe klausimų analizei.

Pasitikėjimo santykių kūrimo prioriteto priemonės

*Apima prielaidų
pasitikėjimui tarp
socialinės paramos
teikėjų ir gavėjų;
darbuotojų ir vadovų;
profesionalų ir klientų;
viešųjų ir NVO paslaugų
teikėjų; visuomenės ir
politikų ir t.t. kūrimą.*

- Kaimo vietovėse pajėgioms kaimo bendruomenėms sudaryti galimybes teikti kai kurias pagalbos namuose, bendrąsias socialines paslaugas, taip didinant pasitikėjimą NVO veiklos efektyvumu ir pan.
- Stiprinti NVO funkcijas socialinės paramos teikime, kad jos pasitarnautų ne tik piktnaudžiaujančių parama išaiškinimui, bet ir kaip „skurdo atstovų lobistai“, kaip yra daugelyje vakarų šalių.
- Neturint pakankamo pagrindo nekeisti socialinės pašalpos nepinigine pagalba.
- Individualizuojant socialinės paramos teikimą įvertinti ir paramą gaunančio orumo klausimus.;
- Organizuoti mokymus:
  - socialinės paramos organizatoriams ir teikėjams apie asmens orumo svarbą bei užtikrinimo priemones;
  - socialinių paslaugų įstaigų vadovams apie netiesioginės kontrolės privalumus ir būdus, stiprinant pasitikėjimą organizacijose;
- Organizaciniame lygmenyje skirti daugiau dėmesio pagarbių santykių tarp darbuotojų ir vadovų, darbuotojų ir klientų kūrimui;
- Didinti (nemažinti) slaugos- priežiūros išmokų naudojimą teikiant paslaugas pagyvenusiems, neįgaliems žmonėms;
- Organizuoti kvalifikacijos kėlimą valstybinių, viešųjų paslaugų darbuotojams bei vadovams, plečiant supratimą apie neigiamą hierarchinių santykių poveikį asmenų gerovei bei įgyjant platesnį supratimą apie asmenį, darbuotoją, klientą motyvuojančius veiksnius.

Dėmesys atskirų socialinės atskirties mažinimo prioritetų sąsajų vertinimui

Prioritetai yra susiję. Vieno prioriteto įgyvendinimas gali turėti tiesioginį poveikį (teigiamą arba neigiamą) kity prioritetų įgyvendinimui. Arba kurio nors vieno prioriteto maksimizavimas gali sukurti sunkumus kity priemonių įgyvendinimui.

Pvz., plečiant pagalbos pinigų naudojimą didėja klientų pasitikėjimas pagalbos sistema (teigiami pokyčiai *santykių* dimensijoje), tačiau tai reikalauja struktūrinių pokyčių, tokių kaip sukurti organizacines prielaidas pinigų panaudojimui (naujų įdarbinimo bei užimtumo rėmimo formų atsiradimas).

Arba, maksimizuojant socialinės paramos taiklumo tikslą - pereiti prie testuojamos socialinės paramos (*ekonominė dimensija*, nes taip mažinamos išlaidos socialinei paramai), iškyla klientų stigmos problema, sukuriama paternalistinė gyvenimo aplinka, todėl blogėja *santykių bei dalyvavimo-jtraukimo* socialinės atskirties dimensijos (mažėja pasitikėjimas, asmenų aktyvumas).

DĚKUI UŽ DĚMESJ